

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU BUCUREȘTI
IOSUD- DOMENIUL DREPT

REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL
ÎNTRE TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

Conducător științific:

Prof. Univ.dr. Cristinel-Ioan Murzea

Doctorand:

Garmat Laura, căs.Tuduruț

București

2023

CUPRINS

1. Actualitatea problematicii abordate și însemnătatea acestora în contextul științific actual	3
2. Obiectivele de cercetare urmărite.....	4
3. Metode de cercetare științifică folosite	5
3. Rezumatul tezei.....	7

1. Actualitatea problematicei abordate și însemnătatea acesteia în contextul științific actual

În contextul actual al dezvoltării într-un ritm alert a biotehnologiei, biomedicinii dar și a inteligenței artificiale am observat că aceștia devin actori reali în plan social, conducând la transformări în societate, drept pentru care prin tema care face obiectul cercetării științifice mi-am propus să supun atenției legiuitorului, doctrinei juridice, și nu numai, problema cuprinzătoare a protecției personalității umane, analizând mijloacele specifice dreptului civil, în special prin raportare la prevederile codificării civile actuale.

În aceste împrejurări reamintim importanța rolului dreptului care, așa cum s-a arătat și în doctrina juridică¹ este unul contributiv, în susținerea dezvoltării personalității umane dar și prin apărarea acesteia prin intermediul mijloacelor caracteristice dreptului.

Acest interes a condus în mod implicit și la analizarea instituției răspunderii civile din perspectiva contribuției acesteia la plenitudinea personalității umane, respectiv prin repararea integrală a prejudiciului, iar în cazul temei supuse cercetării, în special a prejudiciului *moral*.

Tema analizată reprezintă un subiect ce s-a aflat invariabil în atenția legiuitorului național dar și a doctrinei juridice de specialitate, fiind un subiect cercetat până în prezent atât la nivel național cât și la nivelul altor state, însă care va continua din perspectiva actorilor prezentați anterior să fie readusă în atenția cel puțin a legiuitorului care în virtutea atribuțiilor sale va fi obligat, în opinia noastră, să intervină cel puțin prin modificări legislative ce privesc *definirea conceptului de om, personalitate umană, personalitate artificială*.

Relevanța științifică a lucrării este dată nu numai de subiectul supus cercetării în contextul actual *ci și de noutatea ce vizează întregirea personalității umane*, a frescei acesteia, dintr-o altă perspectivă decât cea care a fost acceptată până în prezent. Această reprezentare apreciem că își prezintă utilitatea și pentru legiuitor, care prin prisma atribuțiilor sale va putea perfecționa normele juridice care privesc protecția personalității umane astfel încât dintr-o perspectivă juridică să se poată asigura în continuare, într-un mod eficient dezvoltarea personalității umane, iar dintr-o perspectivă existențială, omul să ajungă la desăvârșirea sa.

---

¹ A se vedea „Importanța dreptului în ocrotirea personalității umane” în Ioan Albu, Victor Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979

Considerăm că tezele expuse în cadrul lucrării contribuie la stadiul cunoașterii, astfel încât prin implicarea voinței legiuitoare, acestea pot conduce la modificări în plan legislativ, determinând dezlegări jurisprudențiale noi în materie iar din perspectiva drepturilor personalității s-ar da mai mult curs *principiului demnității persoanei*.

În completarea aspectelor originale ale lucrării prezentate anterior ce privesc conceptele novatoare propuse considerăm că un privilegiu constă și în trăirea personală a completării propriei personalități umane, întregirea acesteia, cu aspectul esențial al ființei umane, respectiv „conștiința multidimensională”² (generic spirit), prin transcenderea nivelurilor de conștiință, prin intermediul „saltului cuantic”,³ fapt ce apreciem că reprezintă un avantaj din perspectiva împlinirii aspectelor teoretice cu cele „practice”.

2. Obiectivele de cercetare urmărite

Teza de doctorat are ca și obiectiv principal de cercetare analiza mijloacelor specifice prin intermediul cărora legiuitorul civil, prin prisma codificării civile prezente asigură protecția personalității umane, în contextul social actual.

În vederea îndeplinirii acestui obiectiv esențial, în Capitolul I intitulat *Considerații generale* mi-am propus să identific rolul atribuit instituției răspunderii civile identificând și funcțiile alocate acesteia dar și principiile fundamentale în baza cărora se asigură repararea prejudiciului moral.

Totodată mi-am propus ca într-un mod concis să stabilesc relația dintre drept și morală; realitatea socială, realitatea juridică și conștiința individuală, colectivă, juridică și dreptul. În acest demers am căutat să cunosc și care este cauza sau fragilitatea principală care stă la baza stării actuale a societății.

În Capitolul II denumit *Repararea prejudiciului moral în reglementarea Codului civil de la 1865* obiectivele de cercetare propuse au vizat identificarea etapelor principale în evoluția reparării pecuniare a prejudiciului moral în dreptul civil român; determinarea mijloacelor specifice de drept civil prin care legiuitorul a ocrotit valorile nepatrimoniale; evoluția conceptului de prejudiciu și în special de prejudiciu moral în dreptul civil român; determinări terminologice; forme ale prejudiciilor civile; repararea daunelor morale prin măsuri

---

² A se vedea spre exemplu Ion Mânzat, Ovidiu Brazdău, *Conștiința multidimensională*, Editura Psyche, București, 2003

³ A se vedea spre exemplu Ion Mânzat, Ovidiu Brazdău, *Conștiința multidimensională*, Editura Psyche, București, 2003; Erwin Schrödinger, *Ce este viața? Și Spirit și materie*, Editura Politică, București, 1980

nepatrimoniale și patrimoniale potrivit Decretului nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice și în conformitate cu prevederile Codului civil de la 1865; criteriile de apreciere a întinderii prejudiciului moral și criteriile de evaluare a indemnizației sau compensației bănești pentru repararea prejudiciilor morale.

Lucrarea continuă cu Capitolul III intitulat *Repararea prejudiciului moral în reglementarea Codului civil în vigoare* în care mi-am propus ca obiective principale de cercetare influența doctrinei dar în special a jurisprudenței naționale formate în baza vechii legislații civile în reglementarea expresă a principiului reparării integrale a prejudiciului de către legiuitorul actual; interpretarea principiului reparării integrale a prejudiciului oferită de către Curtea de la Strasbourg în principal, dar și a Curții de la Luxemburg; analiza principiului reparării în natură a prejudiciului; cercetarea mijloacelor de natură nepatrimonială și patrimonială prevăzute pentru repararea daunelor morale; identificarea criteriilor de apreciere a întinderii prejudiciului moral consacrate în doctrina juridică națională dar și în jurisprudența actuală; criteriile orientative în determinarea cuantumului indemnizației cuvenite victimei; forme de prejudiciu reglementate expres de către legiuitor; formele reparației prejudiciului.

În Capitolul IV intitulat *Repararea prejudiciului moral în dreptul european. Aspecte doctrinare și de drept comparat*. mi-am propus să identific aspecte de drept comparat, în alte sisteme de drept european, în principal în cele de tradiție romanică respectiv cel francez și italian cu privire la repararea prejudiciului moral cauzat victimei, atât dintr-o perspectivă doctrinară cât și legislativă materializată în codificațiile civile ale respectivelor state europene iar în ceea ce privește sistemul de drept common law englez având în vedere specificitatea acestuia mi-am propus să relievez asemănări ce pot fi identificate cu sistemul național de drept.

3. Metode de cercetare științifică folosite

În vederea îndeplinirii obiectivelor de cercetare am apelat la metode de cercetare științifică diferite astfel în primul capitol am folosit următoarele metode de cercetare: istorică, (în determinarea evoluției principiilor reparării prejudiciului și a funcțiilor atribuite răspunderii civile) logică (aplicată în analiza raționamentelor juridice în scopul formării argumentării juridice), sociologică (în vederea analizei fenomenelor sociale cu influență asupra dezvoltării personalității umane).

Metodele de cercetare adecvate, în vederea determinării mijloacelor juridice prin care legiuitorul a procedat la asigurarea protecției personalității umane sub vechea legislație civilă, au fost metoda istorică ce și-a dovedit eficiența în urmărirea evoluției, sub diverse aspecte

(concepte, etape) a ocrotirii de către legiuitor a personalității umane; metoda analitică prin intermediul căreia am procedat inițial la descompunerea subiectului analizat în acest capitol pe elemente componente pentru a putea pătrunde ulterior în esența acestora într-un mod succesiv dar și în scopul determinării naturii acestora, prin raportare în special la dispozițiile Decretului nr.31/1954 dar și la dispozițiile Codului civil de la 1865; iar prin metoda sintetică am procedat la adunarea rezultatelor individuale în vederea obținerii imaginii de ansamblu a subiectului tratat. De asemenea alături de metodele prezentate și-au dovedit adecvarea și alte metode, respectiv metoda logică care alături de metoda istorică folosită au înlesnit prezentarea argumentată a considerentelor personale; dar și metoda cantitativă, pe care am utilizat-o atât în ceea ce privește păstrarea raționalizată a informației juridice dar și în cazul realizării unei inventarieri a jurisprudenței caracteristice și extragerea unor hotărâri din practica judecătorească asupra cărora am făcut aprecieri sau trimiteri înspre o cercetare mai amănunțită și dintr-o perspectivă interdisciplinară.

În capitolul destinat reparării prejudiciului moral în conformitate cu actuala codificare civilă am folosit următoarele metode de cercetare astfel: metoda analitică prin intermediul căreia am stabilit părțile componente supuse examinării în vederea cunoașterii progresive a acestora; prin aplicarea metodei sintetice am procedat la obținerea unei viziuni de ansamblu asupra subiectului cercetat în acest capitol. Metoda logică mi-a oferit posibilitatea argumentării propunerilor înaintate; metoda comparativă a fost valorificată în realizarea de comparații între cele două codificări civile și a legislației conexe, între opiniile majoritare exprimate în doctrina juridică în baza celor două codificări civile precum și în soluțiile oferite de jurisprudență. Metoda cantitativă a fost folosită la optimizarea jurisprudenței.

În vederea înțelegerii opțiunilor juridice din alte state europene cu privire la tema cercetată am procedat în următorul capitol dedicat aspectelor de drept comparat la folosirea metodei logice în scopul analizei preocupărilor juridice privitoare la: definiții, ierarhizări conceptuale juridice; gruparea normelor juridice, în timp ce metoda comparativă mi-a permis identificarea asemănărilor dar și a deosebirilor dintre sistemele de drept examinate dar și dintre tradițiile și evoluțiile ce au avut loc în gândirile doctrinare corespunzătoare.

Supletiv metodelor de cercetare științifică folosite am recurs și la metode de interpretare a actelor cu caracter normativ cum ar fi: interpretarea gramaticală, sistemică, istorică, logică dar și teleologică iar din perspectiva tehnicii legislative și a regulilor acesteia, în conformitate cu Legea nr. 24/2000 privind *normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative* m-am aplecat înspre unitatea terminologică ce ar trebui urmărită de către legiuitorul civil în limbajul normativ, în principal.

4. Rezumatul tezei

Capitolul I intitulat *Considerații generale* configurează cadrul general al răspunderii civile delictuale prin prisma unui condiții absolut necesare, respectiv a prejudiciului. Din perspectiva obiectului de cercetare propus am investigat rolul dar și funcțiile atribuite instituției răspunderii civile delictuale precum și principiile care guvernează repararea prejudiciului. De asemenea am cercetat legătura dintre drept și morală; realitatea socială, realitatea juridică, conștiința individuală, colectivă, juridică și dreptul precum și indicarea cauzei profunde pentru starea actuală a societății.

Codul civil de la 1865 dar nici legislația conexasă acestuia (prin raportare specială la Decretul nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice) nu au prevăzut expres principiile reparării prejudiciului, dar totuși opinia majoritară doctrinară a recunoscut, iar prin intermediul instanțelor de judecată au fost statuate ca și principii conducătoare în repararea prejudiciului: principiul reparării integrale a prejudiciului („*restitutio in integrum*”) și principiul reparării în natură.

Stabilirea reparării integrale a prejudiciului ca și principiu guvernator a fost extras prin interpretări sistematice de către instanțele de judecată din dispozițiile art. 998 și 999 Cod civil de la 1865 în principiu. În ceea ce privește întinderea răspunderii la care este chemat autorul a da socoteală pentru prejudiciul cauzat victimei indiferent de tipul acestuia se impune a cuprinde: pierderea suferită de victimă (*damnum emergens*) și beneficiul de care ea a fost lipsită (*lucrum cessans*), motivat de faptul că și în cazul unui prejudiciu moral acesta poate suporta evaluare realizată de către judecător printr-o reparație bănească. Deși cele două elemente nu au fost reglementate special în spațiul răspunderii civile delictuale ci în cadrul răspunderii civile contractuale (art.1.084 Cod civil de la 1865) totuși a fost admis faptul că aceste componente pot fi reparate și în cazul producerii unui prejudiciu civil delictual.

Despre repararea unui prejudiciu viitor legiuitorul civil de la 1865 nu a prevăzut dispoziții legale în acest sens însă instanțele de judecată au hotărât posibilitatea reparării și acestui tip de prejudiciu dacă se putea demonstra faptul că acesta sub aspectul caracterului său prezenta certitudine în realizare.

Lipsa unor prevederi exprese a principiului reparării integrale a prejudiciului a condus ca uneori instanțele de judecată să eludeze acest principiu drept pentru care s-a impus o intervenție din partea Tribunalului Suprem în acele cazuri.

Despre eventualele excepții ce pot fi admise de la principiul reparării integrale a prejudiciului s-a arătat în doctrina juridică faptul că acestea pot fi instituite doar de către legiuitor și doar în anumite cazuri.

Principiul echității oferă posibilitatea *judecătorului* de a aprecia mai sever în caz de delict propriu-zis (în caz de dol, rea credință) în raport cu un quasi-delict.

Principiul reparării în natură a fost statuat de către instanțele de judecată prin intermediul soluțiilor pronunțate de către acestea, fiind stabilit ca fiind regula în cazul formelor reparației în raport cu repararea prin echivalent.

Imposibilitatea reparării în natură a prejudiciului cauzat victimei va conduce la repararea prin echivalent a acestuia, astfel că s-a arătat în doctrină că „*despăgubirile*” reprezintă echivalentul bănesc al prejudiciului patrimonial cauzat victimei.

Un loc important în analiza instituției răspunderii civile delictuale îl ocupă funcțiile ce i-au fost atribuite acesteia, în special prin raportare la tema cercetată.

Astfel, funcțiile principale conferite răspunderii civile delictuale sunt: funcția reparatorie; funcția preventiv-educativă. Despre funcția reparatorie a răspunderii civile s-a arătat că aceasta rezultă chiar din însăși natura și scopul răspunderii civile motivat de faptul că obligația de răspundere civilă rezidă în pretenția de a înlătura toate consecințele unei fapte păgubitoare, a întregului prejudiciu cauzat.

Codul civil de la 1865 nu a prevăzut tipurile de prejudicii reparabile drept pentru care doctrina juridică dar și jurisprudența în baza principiului „*ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*” („unde legea nu distinge nici interpretul nu trebuie să distingă”) au apreciat că această funcție este aplicabilă ambelor categorii de prejudicii respectiv patrimoniale și morale. Totodată, în principal prin raportare la dispozițiile art. 998 Cod civil s-a acordat întâietate funcției reparatorii în raport cu funcția preventiv-educativă.

În ceea ce privește fundamentul *subiectiv* al răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie se află în relație cu *personalitatea și conștiința făptuitorului*.

Raportat la realitatea socială s-a arătat că răspunderea civilă obiectivă a căpătat din ce în ce mai mult teren, intervenind în cât mai multe situații drept pentru care s-a apreciat că se impune o reanaliză a etapei în care se găsește instituția răspunderii civile delictuale.

Funcției preventiv-educative a răspunderii civile i-a fost atribuit în doctrină rolul de călăuză pentru membrii societății astfel încât aceștia să acționeze cu prudență, cu o conștiință mereu prudentă astfel încât să nu păgubească nici o persoană și să depună eforturi care să fie în concordanță cu solicitările membrilor societății.

De asemenea s-a făcut cunoscut că răspunderea civilă prin această funcție educativă modelează conștiința umană, drept pentru care funcția reparatorie nu este absolută.

Materializarea acestei funcții s-a arătat că se realizează prin înțelegerea că orice faptă ilicită ce a cauzat un prejudiciu unui terț nu rămâne nepedepsită, fiind obligatorie repararea prejudiciului cauzat victimei, astfel răspunderea civilă căpătând rol educativ și preventiv în producerea unor fapte similare.

În opinia noastră, funcției educativ-preventive nu i se poate atribui un rol secund și nici nu poate fi eliminată drept pentru care reliefăm imperativul fortificării laturii spirituale a omului.

Asistarea la un trend favorabil în evoluția societății apreciez că necesită a ține cont de conștiința morală, cuantică care demonstrează faptul că totul este interconectat, totul face parte dintr-un întreg. Zidirea unei societăți durabile și civilizate necesită ca fiecare om să aibă un comportament adecvat naturii sale, astfel că se impune din ce în ce mai mult conștientizarea de către fiecare om a faptelor sale și a influenței pe care acestea le au la nivelul societății, din perspectiva conștiinței colective.

Din această perspectivă susținem ca fundamentul răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie să rămână unul subiectiv iar prejudiciul o condiție a angajării răspunderii civile. Chiar și în situația în care s-a constatat o creștere importantă a asigurărilor în materia reparării prejudiciilor cauzate victimei s-a considerat în doctrină că funcția educativ-preventivă nu poate fi eliminată atâta timp cât aceasta prezintă o legătură cu personalitatea umană deci și cu răspunderea juridică.

În relație cu această funcție s-a conturat un nou principiu și anume *principiul precauției* ce vizează în principal mediul, fauna, flora etc.

Am abordat și problematica ridicată în doctrina juridică prin raportare la realitățile sociale cu privire la răspunderea civilă preventivă fără prejudiciu concret, ca parte a răspunderii civile, subsecventă sau alături de răspunderea reparatorie, simțindu-se nevoia unei reedificări a întregii instituții a răspunderii civile. În acest sens au existat și abordări care ar privi noi funcții ale răspunderii civile ce s-ar concretiza pe conceptele de „*sanctiune, reparație, prevenție*.” Însă într-o astfel de răspundere nouă s-a apreciat că răspunderea preventivă sau anticipativă în anumite condiții, respectiv pentru riscuri majore, va deveni parte a acesteia.

Pornind de la această tendință prezentă în doctrina juridică am procedat la analizarea conceptelor de „*sanctiune, reparație, prevenție*”, astfel cum acestea au fost definite de-a lungul timpului, opțiunea personală fiind că instituția răspunderii civile face parte din categoria generală a sancțiunilor, deci a conceptului general de sancțiune.

Am arătat că au mai existat încercări doctrinare de a se atribui chiar și o funcție normativă acestei instituții însă nu am identificat o opinie majoritară care să adopte o astfel de poziție.

O nouă problemă a apărut în literatura de specialitate privitoare la crearea unei posibile legături între funcția preventiv-educativă și daunele punitive. Am procedat la prezentarea originii daunelor punitive dar și a semnificației acordate acestora în sistemele de drept în care sunt admise, arătând totodată și opiniile exprimate cu privire la o posibilă aplicare și în România a acestora. În ceea ce ne privește am opinat că în situația în care s-ar accepta aplicarea sub anumite forme a acestui tip de daune atunci funcția reparatorie a răspunderii civile nu ar mai deține rol prim iar funcția sancționatorie ar dobândi caracter principal ceea ce ar însemna și o eventuală revizuire a instituției răspunderii civile în sine atâta timp cât principiul fundamental este *restitutio in integrum*.

De asemenea, dintr-o altă perspectivă am reamintit faptul că situația reclamată în realitatea socială actuală care a condus la necesitatea identificării și a unor eventuale alte „instrumente” juridice care să poată fi aplicate de către instanțele de judecată în cazul reparării prejudiciului moral (în special în cazul drepturilor personalității) are corespondent în opinia noastră și într-un nivel destul de scăzut al conștiinței individuale și în final a colectivului social. În acest sens am procedat la readucerea în prim plan din perspectiva funcțiilor ce au fost atribuite responsabilității și răspunderii, a epocii primitive când funcția sancționatorie, neiertătoare deținea primordialitatea; ulterior, odată cu evoluția societății însemnătatea ce fusese acordată funcției sancționatorii se micșorează astfel că înaintează în rang funcția reparatorie. De asemenea am reliefat și relația dintre nivelul de conștiință individuală și cel colectiv, nerămânând, în opinia noastră decât ca o soluție viabilă pentru starea prezentă a societății, ridicarea nivelului de conștiință individuală, prin conștientizarea de către fiecare om a naturii sale sacre, astfel încât teme ca daunele punitive să nu se mai regăsească în spațiul juridic supuse discuției ca urmare a realității sociale.

În acest context ne-am alăturat opiniei majoritare doctrinare exprimate cu privire la necesitatea imperioasă a organizării dreptului personalității.

Totodată am evocat faptul că: „...*spiritul de moderație trebuie să fie spiritul legiitorului...*”⁴ amintind și afirmația Profesorului Mircea Djuvara care arăta că: „*Toleranța morală este una dintre obligațiunile fundamentale pe care dreptul trebuie să le prescrie. ....În orice caz însă coercițiunea nu poate fi o caracteristică a dreptului.*”⁵

---

⁴ Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, Editura Științifică, București, 1970, p.111

⁵ Mircea Djuvara, *Realitatea științifică. Dreptul și morală*. Extras din Revista Dreptul nr.26-27 din 27 octombrie 1935, Tipografia Libertatea, București, p.15

Urmărind realitatea socială dar și funcția preventiv-educativă și influența acesteia asupra conștiinței umane precum și problematica privitoare la daunele punitive și raportul de cauzalitate de data aceasta cu nivelul de conștiință individuală și implicit colectivă m-au determinat să procedez la conturarea cadrului universal privitor la realitatea socială și cea juridică dar și a legăturii dintre drept și morală.

În acest context am identificat relația dintre responsabilitatea socială și cea juridică, răspundere juridică și răspundere civilă. Privitor la relația creată între drept și morală am procedat la determinarea conținutului conceptului de „moral” atât lingvistic cât și prin raportare la noțiunea de virtute dintr-o perspectivă filosofică arătând că în opinia unor filosofi aceasta în principal se confundă cu o *putere aparte, putere ce aparține omului*. Tot în acest cadru am abordat și *echitatea* din mai multe perspective, cum ar fi: etimologic însemnând „*drept, echitabil, imparțial*”; „*egal, asemănător; cu forțe egale*”;⁶ a dreptului roman când „*Aequum*», ... *este expresia unei egalități proporționale, între ființe considerate în raporturi deosebite. Iar realizarea acestui «aequum», acestei egalități proporționale, în raporturi diferite, constituie ceea ce Romanii numeau: «aequitas»...«quae est iustitiae maxime propria», după cum ne spune Cicero.*”⁷

Sau din perspectiva relației cu justiția, echitatea este văzută ca fiind: „*Și ca orice virtute- aceasta fiind natura ridicată la cea mai înaltă perfecțiune, în sine(3), sau o dispoziție naturală, sufletească, conformă cu rațiunea (4) – justiția, în înțeles metafizic, «est recta ratio»(5), rațiunea dreaptă, perfectă, «perfecta ratio»(6)*”⁸, adică „*justiția este rațiunea umană, imitație a naturei (1), unde își are izvorul, înainte de a stăpâni întreaga epocă consuetudinară romană și apoi legea scrisă (2), ca reflexiune a spiritului divin (3), și arbitru*

---

⁶ Gh.Duțu, *Dicționar latin-român*, Editura Științifică, București, 1966, pp.13-14

⁷ Luca.I. Cranciova, *Echitatea în dreptul roman studiu teoretic si practic- teză pentru doctoratul în științele juridice*, București, Tipografia Atheneu-Motor, 1937, p. 25

⁸ Cicero, *De legibus* I, 8: „*Iam vero virtus eadem in homine, ac Deo est, neque ullo alio ingenio praeterea. Est autem virtus nihil aliud, quam in se perfecta et ad summum perducta natura*” ; „Cicero, *De inv.*II, 53: «*Nam virtus est animi habitus naturae modo, rationi consentaneus*»”; Seneca, *Epist.*, *bona aequilia esse: virtutes aequales esse, LXVI*:« *...virtus non aliud recta ratio est...*»”; Cicero, *De leg.*I, 16: „*Est enim virtus, perfecta ratio: quod certe in natura ets*” apud Luca I. Cranciova, *op.cit.*, p. 37

a ceiace este bun și rău (4).⁹ În opinia lui Cicero măreția virtuții este justiția. „...«*In justitia-spune el-virtutis splendor est maximus*»(5)”.¹⁰

Din perspectiva nașterii echității s-a reținut spre exemplu: „*jus natura*», din legea născută odată cu divinitatea(1)¹¹. Ea formează permanentul uman din ființa noastră, s'a născut odată cu noi, odată cu omul.”¹².

De asemenea am prezentat și etape prin care a trecut conceptul de echitate, metamorfozări ale acestuia până în prezent.

Luând în considerare realitatea socială dar și părțile sale componente cum ar fi realitatea juridică am căutat a înțelege raportul dintre conștiința individuală și cea colectivă, dar și cea juridică și morală. Astfel am arătat că între conștiința individuală și realitate este o relație de creare dar care privește și valorile sociale. Iar din perspectiva creatorului de valori sociale, unice, dar și specifice acesta este *spiritul, transformându-se chiar în filonul de aur care unește valorile sociale*.

Am creionat și relația dintre conștiința morală și cea juridică. Ne-am pus întrebări cu privire la cine stabilește ce este moral și în raport de ce valori, motivat de faptul că, în opinia noastră, este foarte importantă formarea conștiinței individuale dar și a celei colective în prezent având în vedere traiectul pe care se pare că dorește a-l parcurge parte din omenire dar și prin prisma faptului că s-a arătat în doctrina juridică că și „*Dreptul cu toate elementele lui, ..., e «un fapt de conștiință.*»”¹³.

Mai mult decât atât am constatat faptul că într-un ritm alert se dezvoltă și inteligența artificială care impactează cât mai mult societatea chiar și justiția, printr-o eventuală digitalizare a procesului de judecată, așa numita „*e-justice*” dar și biomedicina și biotehnologia.

---

⁹ (1) Seneca, Epist., *bona aequalia esse: virtutes aequales esse, LXVI:* „, *sequitur autem ratio naturam. Quid est ergo ratio? Natura imitation.*»”; (2) Cicero, De inv. II, 53: „, *Justitiae initium est ab natura profectum; deinde quaedem in consuetudinem ex utilitatis ratione venerunt; postea res et ab natura profectas, et ab consuetudinem probatas legum metus et religio sanxit*”; Idem, Cicero, De leg. I, 16 și II 5: „, *ita sit, ut nulla sit omnino Justitia, si neque natura est*”; idem, Cicero, De inv. II, 22; (3) Seneca, Epist., *bona naequalia esse... LXVI:* „, *Ratio autem nihil aliud est, quam in corpus humanum pars divini spiritus mersa*”; apud Luca I. Cranciova, *op.cit.*, p. 38

¹⁰ Luca I. Cranciova, *op.cit.* p. 38

¹¹ Cicero, de leg. II, 4: „, *Erat enim ratio perfecta a rerum natura et ad recte faciendum impellens, et a delicto avocans; quae non tum Denique incipit lex esse, quum scripta est, sed tum, quum orate est. Orata autem simul est cum mente divina. Quamobrem lex vera atque princeps, apta ad jubendum et ad vetandum, ratio est recta summi iovis*” vezi și De leg. I, 6: „, *...constituendi vero juris ab illa summa lege capiamus exordium quae saeculis omnibus ante nata est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino civitas constituta*” apud Luca I. Cranciova, *op.cit.*, pp. 72-73

¹² Luca I. Cranciova, *op.cit.*, pp. 72-73

¹³ Eugen Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, Institutul de Arte Grafice „Lupta” N. Stroilă, București, 1932, colecția Cultura Juridică coordonată de Prof. univ. dr. Mircea Dan Bob, reeditat de Editura Universul Juridic, ediție anastatică, 2020, p. 3

În acest context am conturat modalități de formare a conștiinței umane, evidențiind importanța dezvoltării laturii spirituale a omului dar și a rezultatelor directe pe care aceasta o are atât la nivel individual dar și colectiv.

Totodată am adus la cunoștință faptul că dintr-o perspectivă psihologică s-a dovedit că pricina reală a stării actuale a societății este una „ psiho-spirituală” găsiindu-și punctul fragil în gradul de dezvoltare al conștiinței umane iar rezolvarea nu se găsește decât într-o metamorfozare interioară a omenirii la scară largă cu consecința înălțării la un nivel preeminent de maturitate emoțională și conștiință spirituală, obiectivul fiind purtarea valorilor etice esențiale dar și a deschiderii față de trebuințele semenilor săi.¹⁴ Această dezlegare m-a determinat a identifica nivelurile de conștiință umană și constata care este impactul la nivel social pe care acestea le au, determinând că se impune a se realiza transcenderea nivelurilor de conștiință de către fiecare individ în parte.

Am prezentat și relația dintre conștiința umană, natura divină a omului, „conștiința multidimensională”¹⁵, cosmică precum și modificările ce survin în fiziologia creierului prin transcenderea nivelurilor de conștiință, ce conduc la schimbarea calității existenței umane, fapt ce se realizează printr-un așa numit „*salt cuantic*”, omul redescoperindu-și astfel potențialitatea și amintindu-și totodată faptul că este o ființă umană „*conștiință multidimensională*”. Iată că în prezent există potențialul împlinirii prezicerilor unui autor care arăta despre personalitatea umană următoarele: „*Fără a avea pretenția unor preziceri îmbibate de entuziasm excesiv, personalitatea de mâine va fi, cu alte cuvinte la propriu și figurat, omul interplanetar, terestru și cosmic.*”¹⁶

Așadar, apreciem că prin această transcendere a nivelurilor de conștiință, personalitatea umană se completează cu aspectele ce țin de natura cosmică a ființei umane („conștiința multidimensională”, generic spirit) iar în acest caz conștiința individuală, de natură cosmică va putea modela conștiința colectivă, astfel că traiectul pe care societatea îl va lua va fi unul benefic tuturor.

De asemenea am identificat și o posibilă interpretare cibernetică a personalității umane din care rezultă că nu trebuie ignorat potențialul creierului uman, fapt ce rezultă din: „*... Creierul uman constituie cel mai rafinat «instrument» de coordonare și de conducere pe care îl*

---

¹⁴ Stanislav Grof, *Psihologia viitorului. Introducere în Noua Conștiință*, Editura Elena Francisc Publishing, 2007, ediția a 2-a, București, p.361

¹⁵ Ion Mânzat, Ovidiu Brazdău, *Conștiința multidimensională*, Editura Psyche, București, 2003

¹⁶ Constantin Crișan, *Eseu despre personalitate*, Editura Albatros, Craiova, 1972, p. 201

cunoaștem pînă astăzi...posibilitățile reale actuale ale creierilor artificiali, raportate la posibilitățile creierului uman, sînt infime, oricît ar părea de spectaculoase în sine.»¹⁷; „Așadar, noi nu cunoaștem cu adevărat bine din psihic decât atât cât putem să reducem din el, la fizic și mecanic.”¹⁸

Între timp în realitatea socială, în sectorul medical s-a înregistrat o evoluție spectaculoasă și anume realizarea de implanturi neuronale în scopul declarat de ajutorare a persoanelor ce suferă de diverse boli însă au existat și alte propuneri, ce nu privesc aria medicală, cum ar fi o mărire de creier dar și o încrucișare a omului de către inteligența artificială. (spre exemplificare plantarea unui smartphone în creier etc.) În ceea ce ne privește am apreciat că este posibil ca în anumite situații și în anumite condiții dacă acestea se îndeplinesc, să asistăm la apariția unui nou tip de prejudiciu ce poate fi denumit *prejudiciu de depersonalizare*, de altfel așa cum s-a și preconizat în spațiul public.

Din perspectiva dreptului civil am apreciat că prezintă importanță prin prisma drepturilor personalității, a protecției ființei umane în contextul dezvoltării și aplicării biotehnologiilor, biomedicinii, a inteligenței artificiale asupra corpului uman. Am readus în atenție ceea ce doctrina juridică a reliefat de mult timp și anume și problematica *reificării persoanei*. Tot dintr-o perspectivă tehnologică am prezentat și evoluția creării de organe artificiale care conduce la plauzibilitatea, ca în viitor să asistăm la încheierea de acte patrimoniale care să aibă acest „obiect” transmiterea de la vânzător la cumpărător de astfel de „bunuri”.

Luând în considerare reprezentările prezentate socotim că ceea ce doctrina juridică definise a fi *persoana*, respectiv „*persoană biojuridică*” sau „*entitate bio-psihică unitară*” nu par a mai fi suficiente în prezent, când asistăm la o evoluție explozivă din partea biomedicinii, biotehnologiei, inteligenței artificiale, astfel că apreciem că se impune ca legiuitorul să intervină în definirea cât mai exactă a ființei umane, adică a omului dar și a personalității umane și a personalității artificiale deoarece acestea prezintă interes și din perspectiva obținerii personalității juridice.

În acest context am propus legiuitorului a proceda la înlocuirea termenilor de tipul „*ființă umană*” , „*persoană umană*” cu „*om*”. Am apreciat că se impune, în opinia noastră, definirea omului în sensul de „*ființa umană- «conștiință multidimensională»*” sau „*ființa umană- «conștiință cosmică»*” *ce are un suport biologic, existențial, caracterizată de voința exclusiv umană*.

---

¹⁷ Katz 72, 10 apud Odobleja Ștefan, *Psihologia consonantistă și cibernetica*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p.78

¹⁸ Odobleja Ștefan, *op.cit.*,p. 105

Capitolul II intitulat *Repararea prejudiciului moral în reglementarea Codului civil de la 1865* a vizat ca un prim obiectiv de cercetare recunoașterea etapelor principale ce privesc repararea pecuniară a prejudiciului moral în dreptul civil român, iar rezultatul obținut a condus la structurarea pe etape corespunzătoare unor intervale de timp care au reliefat în principal teza admisibilității reparării pecuniare a prejudiciului moral cu excepția perioadei cuprinse între anii 1952-1989 când s-a procedat la interzicerea reparării bănești a acestui tip de prejudiciu.

Un alt obiectiv de cercetare a constat în stabilirea în concret a mijloacelor prin care legiuitorul a reușit să ocrotească valorile nepatrimoniale. Investigarea a demonstrat faptul că au existat preocupări constante atât din partea doctrinarilor cât și din partea legiuitorului civil în scopul asigurării protecției drepturilor nepatrimoniale folosindu-se de dispozițiile generoase ale Codului civil de la 1865 (și implicit și de instituția răspunderii civile ca instrument juridic utilizat pentru perfecționarea personalității umane) dar și prin intermediul Decretului nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice.

Incidența instituției răspunderii civile aplicându-se și asupra „patrimoniului moral” m-a determinat să procedez la analizarea relației juridice dintre *bunuri, drepturi, patrimoniu* fiind necesară și o incursiune asupra dreptului subiectiv, dreptului subiectiv nepatrimonial dar și a unor ierarhizări ale drepturilor realizate în doctrina juridică, încheind prin profilarea relației menționate anterior.

Cercetarea a continuat de această dată cu urmărirea evoluției conceptului de prejudiciu și în special a celui moral în dreptul civil român marcând etapele semnificative în transformările acestuia.

Absența unei denumiri dar și lipsa unei definiții a conținutului acestuia, care să fie însușite de către legiuitorul civil a condus ca doctrina juridică dar și jurisprudența să folosească desemnări diferite, neajungându-se la un consens terminologic; în acest context am procedat la identificarea determinărilor terminologice precum și a diferitelor definiții oferite în doctrina juridică atât pentru dauna morală cât și pentru prejudiciul moral. Astfel am identificat în doctrină că au fost acordate diferite denumiri ca: daună morală; prejudiciu moral; prejudiciu nepatrimonial; prejudiciu extrapatrimonial; prejudiciu imaterial; prejudiciu nematerial; prejudiciu personal nepatrimonial; pagubă personală nepatrimonială; leziune morală etc.

În ceea ce ne privește am optat pentru denumirea de *daună morală, respectiv prejudiciu moral* apreciind că celelalte denumiri se abat chiar de la *chintesența ființei umane*, respectiv de „conștiință multidimensională” (generic spirit, adică moral) raportându-se într-un fel sau altul la patrimoniu sau în legătură cu patrimoniul și nu prin raportare la persoană. Privitor la

propunerea identificată în doctrina juridică de a se forma o categorie *separată* de așa-numitele „*prejudicii corporale*” am opinat în sensul că nu consimțim la constituirea unei astfel de categorii în afara prejudiciului moral, ci considerăm că acestea reprezintă *forme* ale prejudiciului moral.

Pornind de la caracterizarea omului propusă în cadrul lucrării respectiv „*ființa umană-«conștiință multidimensională»*” ce are un suport biologic, existențial am considerat că omul trebuie înțeles ca un întreg, un tot desăvârșit, astfel că acceptarea unor categorii *separate* de prejudicii de tipul celor corporale sau „morale pure” etc. nu își găsesc relevanța în opinia noastră, ci pot fi forme ale prejudiciului moral ce decurg din încălcarea diverselor drepturi ale personalității *lato sensu*. Iar despre o eventuală cuprindere în conceptul de prejudicii corporale a prejudiciilor ce rezultă din vătămarea integrității psihice a omului nu am consimțit a fi cuprinse în aceasta luând în considerare tocmai trăsătura esențială a omului.

Am prezentat forme ale prejudiciilor civile urmărind criteriile identificate în doctrina juridică, prezentând relevanță una dintre clasificări și anume cea care deosebește între prejudicii patrimoniale și prejudicii nepatrimoniale, respectiv evaluabile pecuniar sau nu. O clasificare a prejudiciilor morale realizată într-o opinie doctrinară pe care am considerat-o distinctivă este cea care a avut în vedere două criterii și anume: „*criteriul felului dreptului încălcat*” și „*criteriul domeniului personalității umane încălcate*” dar și cea privitoare la clasarea prejudiciilor nepatrimoniale cauzate prin vătămarile aduse integrității corporale sau a sănătății (așa-zisele prejudicii corporale).

Luând în considerare schița realității sociale dar și propunerea noastră de completare a frescei personalității umane cu însușirea esențială a omului am estimat că este posibil ca în viitor să asistăm la adăugarea unor noi forme de prejudicii morale prin prisma „*criteriului domeniului personalității umane încălcate*”.

În ceea ce privește repararea daunelor morale prin măsuri nepatrimoniale și patrimoniale potrivit Decretului nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice și a Codului civil de la 1865 am procedat la examinarea acestora, iar în completare am prezentat și măsurile propuse în doctrina juridică pentru repararea prejudiciilor morale având în vedere faptul că legiuitorul nu a prevăzut suficiente măsuri nepatrimoniale în Decretul nr.31/1954. Am tratat și problematica amenzii civile dar și a eventualului caracter reparator al acesteia, exprimându-ne opinia în sensul că nu poate conduce la repararea integrală a prejudiciului cauzat victimei, adică a repunerii victimei în situația anterioară.

De asemenea am abordat tezele exprimate în doctrina juridică cu privire la repararea bănească a prejudiciului moral însoțite de argumentele corespunzătoare acestor teze. Deși a existat teza inadmisibilității reparării pecuniare a prejudiciului moral totuși prin argumentele ce au fost aduse în favoarea tezei ce au susținut admisibilitatea reparării bănești, acestea au fost acceptate într-o proporție majoritară atât în doctrina juridică cât și de jurisprudență. Am selectat jurisprudență relevantă care a statuat asupra diferitelor tipuri de prejudicii morale reparabile.

Într-o formă succintă am prezentat și măsuri similare din legislația conexasă cum ar fi: Legea nr. 48/1992 privind audiovizualul; Legea nr.8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe.

Odată cu acceptarea tezei admisibilității reparării pecuniare a prejudiciului moral noi subiecte au apărut solicitând a fi identificate soluții juridice printre care: determinarea criteriilor de apreciere a prejudiciului moral dar și a criteriilor de evaluare a indemnizației sau a compensației bănești cuvenite victimei pentru repararea prejudiciilor morale. Absența unor prevederi exprese în codificarea civilă a determinat doctrina juridică dar și instanțele de judecată să procedeze la identificarea unor criterii generale dar și particulare, în funcție de tipul prejudiciului moral ce se solicita a fi reparat astfel încât să se poată da curs principiului reparării integrale a prejudiciului.

Capitolul III intitulat *Repararea prejudiciului moral în reglementarea Codului civil de la 1865* am abordat de această dată subiectul prin prisma prezentei codificări civile.

Dintr-o perspectivă comparativă cu dispozițiile codificării civile anterioare am constatat faptul că legiuitorul a valorificat doctrina juridică majoritară și în special jurisprudența care a statuat principiile guvernatoare ale reparării prejudiciului, acordându-le texte normative exprese: respectiv art. 1.385 alin.1 Cod civil- principiului reparării integrale a prejudiciului precum și art. 1.386 alin.1 Cod civil principiului reparării în natură a acestuia.

Privitor la principiul reparării integrale a prejudiciului, respectiv a tezei finale a dispozițiilor art.1.385 alin.1 Cod civil, respectiv: „...dacă prin lege nu se prevede altfel” am procedat la prezentarea opiniilor doctrinare cu privire la această mențiune a legiuitorului, dar totodată opinând în sensul că este de dorit ca legiuitorul să procedeze la determinarea situațiilor exprese în care voința acestuia nu este în concordanță cu principiul reparării integrale a prejudiciului, deoarece cazurile excepționale trebuie reglementate expres de către legiuitor. Luând în considerare și natura extrem de sensibilă a acestor prejudicii cum sunt daunele morale, respectiv prejudiciile morale am apreciat că nu este de dorit a fi impuse eventuale plafoane sau alte limitări de către legiuitor; dar și motivat de faptul că s-ar putea aduce încălcări drepturilor

ce îi sunt garantate omului prin Convenția europeană a drepturilor omului dar și prin alte tratate și convenții.

De asemenea am abordat și problematica așa numitei *obligatii de minimizare a prejudiciului* prin raportare la dispozițiile art.1.371 Cod civil astfel cum rezultă din doctrina juridică, dar și din practica judiciară precum și din interpretarea *erga omnes* oferită de către Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr.12 din 16 mai 2016. În același context am arătat faptul că dispozițiile art.1.371 Cod civil nu pot fi reținute ca fiind „o obligație de minimizare a prejudiciului” astfel cum este aceasta definită și construită juridic în alte sisteme de drept.

Principiul reparării integrale a prejudiciului a fost tratat și din perspectiva Curții de la Strasbourg în principal dar și a Curții de la Luxemburg precum și a jurisprudenței aferente.

În ceea ce privește repararea prejudiciului în natură am procedat la prezentarea opiniilor doctrinare identificate dar și a criticilor aduse posibilității reparării prejudiciului în natură cu privire la daunele morale, respectiv prejudiciul moral, achiesând la opinia majoritară doctrinară care a marcat principiul reparării în natură a prejudiciului ca fiind un principiu cârmuitor în cazul răspunderii civile delictuale astfel că în cazul special al prejudiciilor morale, în funcție de natura prejudiciului cauzat victimei instanța de judecată să procedeze la aplicarea principiului reparării în natură cu întâietate.

Un spațiu considerabil l-am acordat așa-numitului prejudiciu *nepatrimonial* și al reparării acestuia în actuala codificare civilă; în acest context am tratat mijloacele de natură nepatrimonială prevăzute pentru repararea daunelor morale, prezentând opiniile identificate în literatura juridică în acest sens.

În ceea ce ne privește am arătat faptul că prin prezenta codificare civilă nu a fost acordat un regim aparte drepturilor personalității, de sine stătător. Totodată, am realizat o comparație între voința legiuitorului exprimată prin Codul civil de la 1865 și prin Decretul nr.31/1954 cu voința legiuitorului actual precum și a opiniilor exprimate în doctrina juridică.

În ceea ce privește contextul în care și-a făcut apariția Decretul nr.31/1954 poate fi configurat astfel: adoptarea tezei inadmisibilității reparării pecuniare a daunelor morale de către fostul Tribunal Suprem în anul 1952, a condus ca voința legiuitoare să se materializeze în ceea ce privește ocrotirea drepturilor nepatrimoniale prin apariția Decretului nr.31/1954 privitor la persoanele fizice și juridice, prin care s-a avut în vedere repararea prejudiciului moral prin mijloace nepatrimoniale.

Din opiniile exprimate în doctrina juridică anterioară s-a putut reține că prin acest decret s-a avut în vedere instituirea în această materie a drepturilor personalității, respectiv a

drepturilor personale nepatrimoniale a unei răspunderi separate de cea prevăzută de art.998 și 999 Cod civil, aceasta din urmă fiind apreciată că se aplica în cazul răspunderii personale pentru producerea de prejudicii patrimoniale. Totuși chiar dacă a existat această judecată, din analiza dispozițiilor decretului s-a apreciat că prin terminologia folosită legiuitorul civil a avut în vedere îndeplinirea condițiilor esențiale prevăzute de răspunderea civilă. Luând în considerare și aspectele comparative am procedat la examinarea dispozițiilor art.252-256 Cod civil în principal, din perspectiva distincțiilor realizate în cadrul lucrării cu privire la drepturile personalității și drepturile nepatrimoniale dar și a relației dintre acestea și daunele morale, respectiv prejudiciul moral. Am achiesat la opinia unor autori care au indicat faptul că actualul sistem prevăzut de către legiuitorul civil nu este unul autonom, dezlipit integral de principiile reparării prejudiciului pe care dreptul comun al răspunderii civile delictuale se bazează, drept pentru care au fost făcuți pași esențiali dar nu suficienți astfel încât să se poată discuta despre un regim juridic aplicabil exclusiv drepturilor personalității.

Am considerat că dispozițiile art. 252-256 Cod civil reprezintă dreptul comun în materia apărării drepturilor nepatrimoniale și implicit și a drepturilor personalității luând în considerare în principal distincția dintre aceste drepturi, poziționarea acestora, respectiv în Cartea I dedicată Persoanelor, deci în afara patrimoniului, denumirea marginală oferită chiar de către legiuitor, dispozițiile art. 69 Cod civil (ce privesc drepturi ale personalității) care trimit la aceleași dispoziții, respectiv art. 252-256 Cod civil pentru repararea daunelor materiale și morale suferite. De asemenea am arătat că în baza art. 253 alin.4 Cod civil persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul moral, spunem noi, ce i-a fost cauzat, urmând ca în acest caz să fie întrunite condițiile esențiale ale răspunderii civile delictuale pentru ca instanța de judecată să poată admite solicitarea victimei. Am constatat faptul că din punct de vedere terminologic, legiuitorul folosește „*daune morale* ” (a se vedea art. 69 Cod civil), aflându-ne pe tărâmul personalității umane. Am abordat și tipurile de acțiuni ce pot fi formulate și înaintate instanței de judecată în vederea soluționării. Am considerat că dispozițiile art. 253 alin.4 Cod civil fac trimitere implicită la art.1.357 și urm. Cod civil, repararea prejudiciului cauzat victimei făcându-se în condițiile respective.

Am dorit a prezenta și voința legiuitorului francez, luând în considerare relațiile clasice între cele două sisteme de drept, iar prin prisma drepturilor personalității am identificat în codul civil francez și prezentat dispozițiile art. 9 din cuprinsul cărora rezultă că și legiuitorul francez a procedat într-un mod similar celui național, alocând tot în Cartea dedicată *Persoanelor* acest text legal dispunându-se: „ *Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private. Fără a se aduce atingere reparării prejudiciului suferit, judecătorii pot să dispună orice măsuri,*

cum ar fi sechestrul, poprirea și alte măsuri similare, care sunt adecvate pentru a preveni sau a pune capăt unei atingeri aduse vieții private; astfel de măsuri pot fi dispuse, în caz de urgență, pe calea procedurii de măsuri provizorii."

Următoarele obiective de cercetare urmărite în acest capitol au vizat criteriile orientative pentru aprecierea întinderii prejudiciului moral dar și pentru stabilirea nivelului cuantumului indemnizației cuvenite victimei. Am procedat la prezentarea criteriilor ce pot fi luate în considerare la momentul la care se procedează la estimarea întinderii prejudiciului moral, astfel cum acestea au fost consacrate în doctrina juridică dar și în jurisprudență, însă totodată am procedat și la identificarea unei problematice ridicate în materie penală, de către unii autori, ce privește criteriile medico-legale ce sunt folosite pentru aprecierea gravității vătămarilor corporale, în expertizele medicale ce se întocmesc în cauzele deduse judecării în procesele penale.

Având în vedere lipsa unor criterii civile care să fie reglementate expres de către legiuitorul civil, tematica identificată în materie penală, Decizia nr. 378 din data de 21.02.2019 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție care a statuat în sensul că instanțele de judecată nu își pot fundamenta hotărârea, în procesul de determinare a despăgubirilor pentru daunele morale cauzate, pe criteriile cuprinse în „*Ghidul pentru soluționarea daunelor morale: studiu privind practica națională și europeană în materie, sinteză și recomandări pentru soluționarea daunelor morale suferite ca urmare a vătămării sănătății și a integrității corporale ori a decesului persoanelor produse prin accidente de vehicule*” dar și prevederile art.19 alin. 5 Cod procedură penală prin care se dispune că repararea prejudiciului moral se realizează în conformitate cu dispozițiile legii civile, am propus, **de lege ferenda**, *legiferarea criteriilor generale și particulare ce pot fi luate în considerare de către instanțele de judecată la aprecierea întinderii prejudiciului moral*. De asemenea am prezentat și situația altor state europene cum ar fi Franța, Italia unde se utilizează anumite nomenclatoare.

Totodată am propus legiuitorului să procedeze la realizarea unei alinieri terminologice, astfel încât să existe o unitate lingvistică în ceea ce privește denumirea prejudiciului moral atâta timp cât în conformitate cu art. 19 alin.5 Cod procedură penală repararea prejudiciului *moral* se realizează în condițiile legii civile, iar în legea civilă terminologia folosită de legiuitor este de prejudiciu *nepatrimonial*, pe cale de consecință, luând în considerare și opțiunea noastră am propus legiuitorului să înlocuiască termenul „nepatrimonial” cu „moral”.

Am tratat și subiectul așa numitelor prejudicii corporale procedând la prezentarea opiniilor doctrinare exprimate în acest sens cu privire la dispozițiile art. 1.387-1.393 Cod civil, totodată procedând și la o abordare mai largă a formelor prejudiciilor cărora legiuitorul le-a

acordat o atenție specială cum ar fi: art.1.388 Cod civil-stabilirea pierderii și a nerealizării câștigului din muncă; repararea prejudiciului nepatrimonial art.1.391 Cod civil; indemnizarea prejudiciului cauzat de pierderea șansei; dar și a reparării prejudiciilor cauzate victimei directe care a decedat și victimelor indirecte prin ricoșeu (art.1.390-1.392 Cod civil). Am arătat faptul că nu susținem teza conform căreia prejudiciile morale ce decurg din vătămarea integrității psihice a omului să fie incluse în cadrul așa ziselor prejudicii corporale având în vedere sugestia proprie cu privire la definirea conceptului de omul dar și a dispozițiilor art. 1.357 Cod civil.

Am apreciat că legiuitorul ar trebui să procedeze la alinierea denumirii marginale a art.1.387 Cod civil respectiv: „ Vătămarea integrității corporale sau a sănătății” cu conținutul textului normativ motivat de faptul că din conținutul textului legal rezultă că legiuitorul a vizat conținutul despăgubirii în caz de prejudicii morale ce decurg din vătămarea integrității corporale sau a sănătății astfel că, în opinia noastră, denumirea marginală ar trebui să fie: *„Repararea prin despăgubiri a prejudiciilor morale ce decurg din vătămarea integrității corporale sau a sănătății”* (în cazul în care legiuitorul va dori să păstreze termenul de „despăgubiri” și nu îl va înlocui cu indemnizații sau compensații bănești, care astfel cum a arătat și doctrina juridică este mult mai potrivit).

Examinarea prejudiciului indirect sau prin ricoșeu a implicat și prezentarea Deciziei Curții Constituționale nr.229 din 28 aprilie 2022 publicată în Monitorul Oficial nr.762 din 29.07.2022 prin care s-a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate, constatându-se că dispozițiile art.1.391 alin. (1) din Codul civil fiind constituționale în raport cu criticile formulate. În ceea ce privește condiția permanentă a răspunderii civile respectiv a raportului de cauzalitate având în vedere reținerile Curții Constituționale am procedat la prezentarea și a unor opinii identificate în doctrina juridică franceză care să poată fi avute în vedere de către legiuitor dacă va considera oportun a fi analizate la o eventuală modificare legislativă.

Având în vedere abordările doctrinare raportat la prevederile legale am considerat că se impune a înțelege care ar fi fost voința legiuitorului în acordarea unor prevederi exprese doar anumitor forme ale prejudiciilor morale din cele deja stabilite doctrinar și statuate jurisprudențial a fi reparabile în baza legislației civile anterioare; drept pentru care am judecat prin prisma înțelegerii dispozițiilor art.252-256 Cod civil că intenția legiuitorului nu ar fi fost de restrângere a prejudiciilor deja consacrate a fi reparabile (în special în cazul celor cauzate prin vătămarea integrității corporale sau a sănătății) cu atât mai mult cu cât dispozițiile art. 1.391 alin.5 Cod civil prevăd că art.252-256 rămân aplicabile. Într-adevăr, din perspectiva normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, respectiv în conformitate cu prevederile Legii nr.24/2000, în ceea ce privește trimiterea de la art.1.391 alin.5 Cod civil

ar fi putut fi evitată, în opinia noastră, dându-se curs clarității regimului comun aplicabil reparării daunelor morale.

Raportat la formele reparației prejudiciului am procedat la prezentarea opiniilor doctrinare identificate în acest sens, realizând totodată dintr-o perspectivă proprie o analiză a dispozițiilor art. 1.386 alin.1 Cod civil apreciind că se acordă o prioritate victimei în alegerea formei de reparație a prejudiciului prin sintagma folosită de către legiuitor: „...ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură...” iar cel puțin din perspectiva rolului ce i-a fost atribuit instituției răspunderii civile, unul de *echilibru*, dar și implicând principiul echității și al conștiinței juridice și urmărind finalitatea răspunderii civile precum și în scopul evitării unui posibil abuz de drept din partea victimei dar și a eventualelor cazuri în care judecătorul ar fi nevoit să procedeze la o interpretare judecătorească a dispozițiilor art.1.371 Cod civil care să justifice un posibil control al opțiunilor victimei prin intermediul instanței de judecată, luând în considerare și opiniile exprimate în literatura juridică, am formulat o propunere *de lege ferenda*, concretizată în: „repararea prejudiciului se face în natură dacă aceasta este posibilă sau prin echivalent stabilite prin acordul părților sau prin hotărâre judecătorească.”

În Capitolul IV intitulat *Repararea prejudiciului moral în dreptul european. Aspecte doctrinare și de drept comparat*. am procedat la identificarea diferitelor aspecte de drept comparat doctrinare dar și legislative, în alte sisteme de drept european, cu referire la cel francez și cel italian, dar și prin prisma common law-ului englez.

Din perspectiva aspectelor doctrinare dar și de drept comparat cu raportare specială la Franța am procedat la prezentarea asemănarilor dar și a deosebirilor dintre cele două sisteme de drept, reliefând totodată și relația tradițională dintre acestea. Analiza a vizat în principal sediul materiei, diferențe terminologice între daună și prejudiciu; clasificări ale prejudiciilor civile; apariția dar și necesitatea nomenclatorului „*Dintilhac*”; criticile ce au fost aduse acestuia de-a lungul timpului; formele reparației prejudiciului; prejudiciul sub forma condiției permanente a răspunderii civile dar și ca măsură a reparației; repararea prejudiciului indirect sau prin ricoșeu. Referitor la obligativitatea nomenclatorului *Dintilhac* am prezentat și declarația Curții de Casație din 2022 care statuează faptul că acest nomenclator are caracter de referință, deci de neobligativitate în aplicare de către instanțele de judecată. Am procedat și la prezentarea propunerilor cuprinse într-un nou proiect de reformă a răspunderii civile înregistrat la 29 iulie 2020 la Senatul Franței.

În ceea ce privește aspectele de drept comparat cu referire particulară la Italia m-am aplecat asupra identificării asemănarilor și deosebirilor privind clasificările prejudiciilor dar și a determinării conținutului conceptului de „*prejudiciu nepatrimonial*”; a funcțiilor alocate

despăgubirii cuvenite victimei pentru repararea prejudiciului moral dar și a prejudiciului nepatrimonial; formelor reparației prejudiciului inclusiv cu privire la examinarea unei posibile ierarhizări a acestora; stabilirea caracterului oneros pentru debitor; înlăturarea prejudiciului nepatrimonial prin acordarea de „*despăgubiri în formă specifică*»; tabelele de la Tribunalul Milano și limitele aplicabilității acestora; criteriile orientative pentru stabilirea despăgubirii în cazul unor prejudicii rezultate prin defăimare în presă sau prin alte mijloace de informare similare; repararea integrală sau „despăgubirea integrală" a prejudiciului nepatrimonial; personalizarea prejudiciului în alte cazuri decât cele din accidentele rutiere.

Referitor la common law-ul englez am prezentat conceptul de „equity" dar și de „torts law" respectiv tabloul formelor de prejudicii reparabile; criteriile generale de evaluare a despăgubirilor acordate în cazul prejudiciilor ce decurg din vătămări corporale.

Concluziile generale au arătat că tema supusă cercetării prin prisma sistemelor de drept abordate prezintă diferențe legislative în comparație cu sistemul de drept național iar dintr-o perspectivă doctrinară am apreciat că opiniile identificate de cele mai multe ori converg cu opiniile doctrinare naționale.

În cadrul Capitolului V denumit *Concluzii și propuneri de lege ferenda* am procedat la prezentarea într-o înșiruire logică a rezultatelor obținute, pe capitole, în urma obiectivelor de cercetare propuse la începutul cercetării științifice desfășurate.

Totodată am procedat și la prezentarea soluțiilor proprii dar și a propunerilor *de lege ferenda*, care în opinia noastră ar contribui la clarificarea voinței legiuitoare, eliminarea aspectelor ce au condus la lipsa transparenței în unele cazuri conturate în cadrul lucrării, acoperirea unor lacune legislative, asigurarea principiului egalității subiectelor de drept în circuitul civil.

